

Marxistická teória štátu a práva

Tu si ťažko predstaviť teóriu práva bez teórie štátu - ak by sme to mali vyjadriť, tak je to 9:1 pre teóriu štátu, tá je vždy v popredí v marxizme. Po r. 1989 sa táto teória stráca zo scény histórie vývoja štátu a práva - stratili historický zmysel.

Karl Marx a Friedrich Engels - ich spoločné dielo je Manifest komunistickej strany. Označovalo sa to za brožúru svetového robotníckeho hnutia - „*dejiny ľudstva sú dejinami triednych bojov*“ - táto veta sa premietla aj v ich teórii.

Historia zachytáva 5 druhov spoločenského zriadenia:

1. **jednoduchá komunistická vláda** - znamená obdobie pred vznikom štátu, v podstate všetko patrí všetkým v najnerozvinutejšom stupni
2. **otrokárska vláda**
3. **feudálna vláda**, alebo kresťanská vláda
4. **kapitalistická vláda**
5. **komunistická vláda**

Tieto vývojové stupne majú niečo spoločné - na začiatku bola spoločnosť v dokonalom rozkve, kým sa nevytvoril nadbytok, kt. niektorí jedinci použili na utláčanie ostatných. Otrokárska, feudálna a kapitalistická vláda majú spoločný záujem, utláčanie jednej vrstvy inou - mení sa len spol. vrstva, kt. vykorisťuje (otrokári, feudáli, bankári). Komunizmus je konečná fáza vývoja spoločnosti - je to beztriedna spoločnosť.

V období, v kt. žili (19. st.) došlo k triednemu vyhocovaniu dvoch tried - buržoázia a proletariát. V tomto duchu sa nesie aj ich manifest, konkrétne hneď aj prvá kapitola - medzi týmito dvoma triedami sú antagonistické protirečenia, možno ich vyriešiť len revolučným spôsobom, treba zvrhnúť vládnu buržoáziu a nastoliť **panstvo proletariátu** → spravodlivá vláda.

„V revolúcii možno stratiť len vlastné okovy, proletariát je masová zložka spoločnosti a je vykorisťovaná, preto treba založiť vládu na tomto princípe.“ - **panstvo väčšiny** (pracujúce vrstvy proletárie) - roľníci, robotníci a pracujúca inteligencia. Sociálna revolúcia má nastoliť novú politickú moc - od revolúcie, cez štát diktatúry proletariátu až po vládu komunistickej strany, kt. vlastne zabezpečí jedinu úlohu komunizmu → **beztriednu spoločnosť**.

Učenie o spoločnosti na základe marxizmu - spoločenské zriadenie sa skladá zo:

1. **základne** (ekonomickej) - kľúčové ekonomické podmienky vývoja spol., majú najväčší význam
2. **nadstavby** (ideologickej) - na základňu sa potom napája ideológia (alebo nastavba) - štát a právo sú javy, kt. patria do spol. nadstavby.

Učenie o práve - to je učenie o:

1. *spoločenskom bytí*

2. *spoločenskom vedomí*

- spol. bytie určuje spol. vedomie, je nadradené tak ako ekonomická základna ideologickej nadstavbe

Obžaloba buržoázneho práva (z nej poznáme charakter marxistického práva) - jedna z mála definícií práva v ich teórii: „*Vaše buržoázne právo, nie je nič iné ako vôľa vládnucej triedy povýšená na zákon, vôľa, kt. triedny obsah určujú materiálne pod. života v spoločnosti, predovšetkým vládnucej triedy.*“. Tieto poznatky neboli najskôr myslené ako veda o práve, prišlo to až neskôr.

Štát je nástroj triednej nadvlády, podľa marxizmu je neoddeliteľná súčasť práva - štát aj právo majú *triednu podstatu*.

Utopistické učenie - čo je klasifikované väčšinou ako spol. utópia - najmä názor, že štát a právo sú nevyhnutným zlom; keď zmiznú triedne protirečenia, štát a právo stratia svoju podstatu (štát a právo odumrú), nevyhnutné obdobie existencie štátu a práva je aj v súvislosti so socialistickou revolúciou - princíp demokracie väčšina vládne na úkor menšiny → ťažko si predstaviť, že by spoločenské inštitúty ako štát a právo zanikli; oni tvrdili, že vznikne spoločenská samospráva, každý bude taký uvedomený, že nebude treba nikoho donucovať (každému podľa potreby, podľa práce a pod.).

Inak vychádzali z objektívnych skutočností (fr. revolúcia), odtiaľ vyvodzovali svoje teórie - aj dielo Kapitál hovorí o vytváraní nadhodnoty, takto skúmali fungujúcu trhovú ekonomiku.

Teória mala svoju odozvu, tak isto aj dejiny štátu zažili svoj socialistický model - sociálny experiment je ale oveľa nebezpečnejší ako experiment v skúmavke.

Vladimir Ilyich Ulyanov - realizoval socialistickú revolúciu v Rusku, takto pokračoval v myšlienkach Marxa a Engelsa. Ratálo sa tu s prebratím vojenskej sily a politickej moci, len s mocou sa dala zrealizovať revolúcia - začalo sa prost. ľudových komisariátov - myšlienka ozbrojiť najvykorystovanejšiu triedu (trieda, kt. má najmenej čo stratiť, resp. vôbec nič).

Diela: Štát a revolúcia - „*proletárska demokracia je tisíckrát demokratickejšia ako buržoázna demokracia*“, reaguje tu aj na to ako Marx vystihol buržoáznu demokraciu: „*utláčaným je dovolené, aby každých niekoľko rokov rozhodli, kto ich bude utláčať v parlamente ďalších niekoľko rokov*“.

Od r. 1917 sa vydávajú knihy zachytávajúce socialistickú ideológiu - bol to však nástroj revolúcie.

Obdobia socialistického štátu:

1. 1917 - 1936 - po Ústavu ZSSR (Stalinská ústava), prevzatá ako určité vodidlo pre novovznikajúce socialistické štáty; vzťahy v spol. v tomto období boli zložité z hľadiska vnútorného vývoja
2. 1936 - 1977 - po novú Ústavu ZSSR (rovnomená), toto obdobie je dôležité z hľadiska 2. svetovej vojny a vývoja po nej

Kľúčové aspekty sovietskeho práva:

Vyvorila sa aj skupina socialistických právnych vedcov, kt. mali vytvoriť nové socialistické právo - revolučná právna veda. Od r. 1917 nebolo jednoduché byť právnym vedcom.

Michail Andrejevič Reisner - pracoval ako skúsený odborník aj po r. 1917, mal za úlohu zlúčiť marxizmus s psychologickou teóriou Jellinka a reinterpretáciu teórie Petražyckého. „*Petražyckí a jeho fantasmagórie potrebujú dostať len triedne sfarbenie, aby mohli vytvoriť marxistickú teóriu práva, a najmä teóriu intuitívneho práva.*“

Jeho významná myšlienka bolo **revolučné právne vedomie** - vychádzalo sa z intuitívneho práva (Petražyckého) a predpokladalo sa revolučné cítenie u každého jednotlivca, proletári vidia triedneho nepriateľa v štátnych mocenských zložkách (prvé dekréty o súdoch, bránia revolúciu proti nepriateľom, kto sú nepriatelia, ako ich budú súdiť).

Dekrét č. 1 z r.1917 - revolučné právne vedomie sudcov, proletárske intuitívne právo v rámci diktatúry proletariátu je obsiahnuté v štátnom práve a toto právo potláča buržoázne intuitívne právo, aby sa po období komunistickej fázy vývoja stalo všeobecným (univerzálnym) právom.

Pyotr Ivanovich Stuchka (Pëteris Stučka) - bol z Litvy, stal sa predsedom navyššieho súdu a riaditeľom Ústavu práva Sovietskej akadémie vied; tvrdil, že právo má triednu povahu. Jeho dielo: Revolučná úloha práva a štátu. Zomrel r. 1932 a bol označený za nepriateľa.

Evgeny Bronislavovich Pashukanis - bol klasik a študoval právnu vedu aj v Mníchove, prišiel s teóriou ekonomického pohľadu na právo - „*právo a právne vzťahy sú založené na tovarovej výmene*“. Snažil sa vypracovať teóriu základných právnych pojmov a venoval sa **všeobecnej právnej teórii**, kt. má za úlohu rozvíjať všeobecné a najabstraktnejšie právne pojmy. Skúmal tzv. zahmlenú podstatu práva skrytú v súkromnom práve, keďže základným predpokladom právneho vzťahu je protirečenie súkromných záujmov; „*Právo je buržoázny jav, stelesňuje triedne panstvo a má dočasnú povahu ako nástroj proti zvyškovým nepriateľom v období prechodu od starého k novému spol. poriadku.*“.

Pravdepodobne bol tiež z Litvy*, kritizoval Petražyckého a Kelsena, najznámejšie dielo: Všeobecná teória práva a marxizmu. Bol označený za zradcu a nepriateľa a zastrelený v r. 1937.

Kelsen odpovedal na jeho teóriu v duchu, že komunizmus je anarchizmus teórií a totalitarizmus v praxi - „Kelsenova nálepka komunizmu“.

Roku 1921 - **Encyklopédia štátu a práva** (prvá sovietska encyklopédia štátu a práva) - „*komunizmus neznamena (iba) víťazstvo socialistického práva, ale víťazstvo socializmu nad akýmkoľvek právom ... keďže zrušenie tried s antagonistickými záujmami spôsobí, že právo ako také odumrie*“.

Andrey Vyshinsky - prokurátor, odstraňoval triednych nepriateľov - dôležité sú jeho reči na súde avypracovaná teória dôkazov. Bol kritikom Pašukanisa a Stučku, tí naňho nakoniec aj doplatili.

* na prednáške bolo povedané, že je Lotyš (polemika Litvy s Lotyšskom - či Stučka, alebo Pašukanis bol lepší); zdroje na internete dokonca uvádzajú, že bol Rus, takže sú na výber tri alternatívy ☺